

Til
Nærings- og fiskeridepartementet

Oslo, 20. desember 2019

Innspill til «Områdegjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet»

Treindustrien og Treforedlingsindustrien ønsker å kommentere på rapporten «Områdegjennomgang av det næringsrettede virkemiddelapparatet».

Treindustrien er bransjeorganisasjon for produsenter av byggevarer i tre. Treindustrien er en del av Byggenæringens Landsforening (BNL) og inngår i NHO-fellesskapet. Våre medlemsbedrifter er industribedrifter og en del av norsk byggenæring.

Treforedlingsindustrien er bransjeorganisasjon for treforedlingsbedriftene i Norge. Bedriftene produserer en rekke produkter basert på fiber som råstoff: avisepapir, kjemikalier, byggematerialer, biodrivstoff, cellulose, etc. Treforedlingsindustrien er en del av Norsk Industri og dermed NHO-fellesskapet.

Det er sterk utvikling innenfor flere markedsområder for bygg i tre, og store utviklingsmuligheter og potensiale for økt verdiskapning basert på skog som råstoff. Regjeringens strategi «Skog og trenæringa – ein drivar for grøn omstilling» har som formål å øke forsknings-, utviklings- og innovasjonsaktivitet i skog- og trenæringen. Den skal også stimulere etterspørselen etter grønne trebaserte produkter.

I skog- og trenæringen er det en gjensidig avhengighet i verdikjeden. Den delen av tømmerstokken med høyest kvalitet blir til byggevarer i tre, mens sidestrømmer og biprodukter går til treforedlingsindustrien. Der kan råvarene bli til papp, papir, biokompositter, bioplast, kjemikalier, biodrivstoff, dyrefôr, energibærere osv. Utvikling i én sektor er avhengig av utvikling i andre sektorer og næringer. De store lokomotivene er avhengige av at også andre ledd i verdikjeden og mindre aktører lykkes. Særlig gjelder dette for treindustrien med tanke på lønnsom utnyttelse av hele materialstrømmen, inkludert både sagtømmer og sidestrømmer.

Som annen norsk leverandørindustri består norsk trebasert industri av mange mindre og mellomstore bedrifter, samt noen store lokomotiver. Bedriftsstrukturen er effektiv og har god omstillingsevne. Bedriftene er hjørnesteinsbedrifter i sine lokalmiljø, lokalisert nær både råstoff og marked. Industristrukturen utgjør klynger og nettverk i ulike regioner bestående av unik og komplementær kompetanse for mange områder. Dette er en driver for nyskaping.

Forskning og utvikling som legger til rette for synergier mellom sektorer og samspill mellom små, mellomstore og store bedrifter er nødvendig. Et virkemiddelapparat som er innrettet slik at det er tilpasset norsk bedriftsstruktur og med målrettet innsats for å nå samfunns mål må til for å utløse potensialet.

Målrettet FoU for å nå samfunns mål

Rapporten tar for det meste for seg organisatoriske endringer av det eksisterende virkemiddelapparatet. Vi synes imidlertid at man i større grad burde tatt utgangspunkt i hvilke samfunnsutfordringer vi skal løse de neste tiårene, og deretter vurdert hvordan virkemiddelapparatet kan bidra. Næringsutvikling må ses i sammenheng med samfunnsutvikling. Hovedoppgavene til det næringsrettede virkemiddelapparatet defineres i rapporten ganske snevert. Det er lagt vekt på verdiskaping og lønnsomme arbeidsplasser, og i tillegg er klima og bærekraft nevnt. Virkemiddelapparatet må innrettes slik at det støtter opp om både sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Dette må ses i sammenheng med bedriftsøkonomisk vekst. Virkemidlene må bidra til å fjerne flaskehals og utløse potensiale ved nyvinninger.

Bygg videre på eksisterende investeringer

Det er vesentlig at programmene og virkemidlene er innrettet slik at de treffer norsk bedriftsstruktur. Det er viktig at det er mulig å få finansiert både mindre og større prosjekter, og at de er tett på industrien. Industriutvikling er kapitalintensivt. Norske fortrinn, som høy kompetanse, kan sammen med ny teknologi og digitalisering gi nyskaping og konkurransekraft. Virkemidlene må støtte opp om dette.

Innovasjon forbindes ofte med gründervirksomhet, nye ideer, produkter og bedrifter. Fokuset ligger på entreprenørskap. Vi kunne ønske oss at man i større grad omtalte *intraprenørskap* – dvs. innovasjon og nyskaping som har utspring i eksisterende industri – når man nå skal se på virkemiddelapparatet for fremtiden. Dette for å påse at virkemiddelapparatet er rigget for å utløse muligheter som bygger videre på utførte investeringer, også i forhold til infrastruktur. Dette vil sørge for raskere kommersialisering av nye løsninger og raskere gevinster. Samtidig vil lavere risiko både finansielt og markedsmessig gjør det enklere å tiltrekke seg privat kapital.

Åpne, ikke-tematiske virkemidler – *Kommentar til anbefaling 21*

Treindustrien og Treforedlingsindustrien støtter målsetningen om å forenkle og effektivisere dagens virkemiddelapparat gjennom å etablere klare rolledelinger, samt skape transparens og forenkle grensesnittet for brukerne.

Konsulentene anbefaler en dreining mot brede, ikke-tematiske virkemidler og programmer. Åpne, ikke-tematiske programmer og virkemidler er bra for å fange opp prosjekter med kommersielt potensial som «faller mellom to stoler», og for samspill mellom ulike sektorer. Samtidig er det en fare for at ordningene blir så store at bransjer som består av bedrifter av mindre størrelse vil kunne tape kampen om forskningsmidler ved at det er store aktører med egne FoU-avdelinger og ressurser til å prioritere søknader som vil vinne frem. Det kan også føre til at prosjektkonsepter i eksisterende industri ikke når opp i konkurransen med tanke på innovasjonsgrad. Små, stegvise endringer er også innovasjon og ofte mindre kostnadskrevende og har kortere vei til kommersialisering. I brede, ikke-tematiske virkemidler kan det likevel være at de ikke når opp. Med andre ord at inkrementell innovasjon blir nedprioritert i forhold til prosjektsøknader knyttet til radikal innovasjon.

Som nevnt innledningsvis spiller virkemiddelapparatet en viktig rolle for å nå samfunns mål, og for å støtte opp om strategisk viktige satsinger på områder hvor vi har særskilte fortrinn, markedspotensial eller spesielle utfordringer som må løses. Da må også virkemiddelapparatet kunne målrettes.

I rapporten beskrives en dreining mot brede, ikke-tematiske virkemidler mest som en organisatorisk endring, der eierne og oppdragsgiverne fortsatt skal ha styringsrett for å sikre målretting. Det foreslås at det kan skje for eksempel ved å øremerke midler til en bestemt satsing innenfor et åpent virkemiddel, eller ved å foreta tematiske utlysninger innenfor et åpent virkemiddel. Vi er usikre på om dette vil være tilstrekkelig. Da må man i tilfelle være god på å definere tematiske utlysninger som ivaretar at det stimuleres til innovasjon i bransjer som består av bedrifter av mindre størrelse, samt for å følge opp strategier. Det er også viktig at fagmiljøene i virkemiddelapparatet består.

Dette henger også sammen med finansiering av virkemiddelapparatet, som ikke er adressert i rapporten. Virkemiddelapparatet mottar sine midler via departementene. Det er ikke egne satsinger mot BAE-næringen. Samtidig er skog- og treindustri lagt under Landbruks- og matdepartementet, der hovedfokus og tildelinger gjerne er innrettet mot mat og landbruk. Når man ser på fremtidens virkemiddelapparat, bør også innretning på finansieringen være et tema.

Bransjeinstitutter

Institutter med spisskompetanse er viktige innovasjonspartnere, spesielt for små- og mellomstore bedrifter. RISE PFI og Treteknisk institutt er eksempler på slike institutter. Disse instituttene har unik spesialkompetanse om materialer koblet med produksjon og prosess. De er også viktige samarbeidspartnere for større forskningsinstitusjoner gjennom å tilføre unik kunnskap som kobler industri og akademia. Dette er svært viktig, særlig med tanke på kommersialisering.

Like konkurransevilkår må gjelde også innenfor instituttsektoren. Basisfinansiering er et viktig virkemiddel for strategiske satsinger og kompetansebygging hos instituttene, til beste for norsk industri og næring. To av instituttene med spesialkompetanse for tre og- treforedlingsindustrien, Treteknisk Institutt og RISE PFI, har i dag ikke basisfinansiering.

Rapporten omhandler kun næringsrettede virkemidler, men vi ønsker likevel å understreke dette, da det henger sammen med instituttenes betydning for næringsrettet innovasjon.

Innovasjon Norge og Forskningsrådet – *Kommentar til anbefaling 19*

Det er foreslått en inndeling der Innovasjon Norge skal finansiere «forretningsdrevet innovasjon» og Norges Forskningsråd skal ha ansvar for «forskningsdrevet innovasjon». De aller fleste prosjekter vil ha aspekter av begge deler i seg. Vi mener målsetningen om en grenseoppgang som skissert kan være hensiktsmessig. Treindustrien og Treforedlingsindustrien ønsker å understreke at det er viktig at forskningsdrevet innovasjon, inkludert IPN-prosjektene, ligger hos Forskningsrådet.

Innovative offentlige anskaffelser – *Kommentar til anbefaling 16*

Det anbefales i rapporten økt prioritering av virkemidler rettet mot etterspørselssiden. Som et ledd i dette foreslås det å overføre Innovative offentlige anskaffelser til Innovasjon Norge. Vi mener både private og offentlige anskaffelser spiller en helt sentral rolle for utvikling, og støtter prinsippet om kundedrevet innovasjon. Innovative anskaffelser/Nasjonalt program for leverandørutvikling er et samarbeid mellom NHO, KS, Difi, Innovasjon Norge og Forskningsrådet. Samarbeidet mellom aktørene og dét at programmet er tett på næringslivet er vesentlig for å lykkes. Vi mener Innovative anskaffelser/Leverandørutviklings-

programmet derfor ikke bør legges til Innovasjon Norge, men ha en eierskapsmodell som beholder dagens brede forankring. Det må imidlertid legges til rette for at deltakerne i prosjektene enkelt kan søke midler til utvikling hos Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Enova. Her bør man også i større grad åpne for midler til fellesprosjekter på bransjenivå i tillegg til enkeltbedriftenes interne prosjekter.

Samhandlingsvirkemidler – *Kommentar til anbefaling 7*

Samhandlingsvirkemidler anbefales økt prioritet i virkemiddelapparatet. Treindustrien mener det er bra med virkemidler som stimulerer til samhandling. Særlig effektivt er det når det vektlegges samspill mellom næringsliv, kunnskapsaktører og offentlig forvaltning («triple helix»). Samhandlingsvirkemidler kan også spille en viktig rolle med å skape nye koblinger i verdikjeder og på tvers av sektorer, og for kompetansebygging. Klyngeprogrammene og FoU-sentrene er gode eksempler på dette.

Når det gjelder bedriftsnettverksordningen stiller det seg noe annerledes. Bedriftsnettverk har ikke på samme måte som klyngeprogrammene og FoU-sentrene kobling til kunnskapsaktører og FoU-miljøer, men benytter gjerne innleide konsulenttenester.

Næringsorganisasjoner, slik som NHO-fellesskapet og ulike bransjeorganisasjoner, utgjør også viktige nettverk som i stor grad jobber med næringsutvikling. Her er det effektiv struktur, kompetanse og samspill mellom sektorer som gir godt grunnlag for innovasjon. Mange bransjeorganisasjoner har i dag utvalg som jobber med temaer som næringsutvikling, FoU, innovasjon, teknologi og bærekraft, og leder prosjekter knyttet til felles barrierer og utviklingsmuligheter. Der det allerede finnes velfungerende bransjeorganisasjoner som er gode arenaer for utvikling bør disse utnyttes og støttes opp om av virkemiddelapparatet, heller enn at man etablerer nye bedriftsnettverk.

Det er i tillegg en utfordring at andre virkemidler i Forskningsrådet og Innovasjon Norge er innrettet kun mot enkeltbedrifter som søkere, og ikke prosjekter på bransjenivå.

SkatteFUNN – *Kommentar til anbefaling 20*

Utfra et skatteøkonomisk synspunkt støttes vurderingen at taket på totalt skattefradrag i SkatteFUNN reduseres slik at større bedrifter heller vil få sin støtte gjennom konkurranseutsatte programmer i Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd. Fradragssatsen bør imidlertid økes, og bidraget per arbeidstime for SkatteFUNN-prosjekter bør også økes for å holde følge med reelle personalkostnader.

Investinor og Nysnø – *Kommentar til anbefaling 9 og 13*

Industriutvikling er særlig kapitalintensivt. Samtidig er det behov for utvikling av nye løsninger som krever industriell produksjon, spesielt i overgang til bioøkonomi- og sirkulærøkonomi. Det er behov for statlig risikokapital der andre ikke er villige til å ta risikoen. Ved slik kapital kan det ikke være knyttet samme forventning til hastighet i avkastning som ved andre typer investeringer. Dette drøftes i rapporten, og det foreslås og slå sammen Investinor og Nysnø, samt å endre mandatet. Treindustrien og Treforedlingsindustrien tar ikke stilling til hva slags organisering som er best, men understreker at ordning(e) må utløse muligheter for kapitalkrevende industriutvikling, der det er behov for statlig risikokapital.

Felles digital inngangsport – *Kommentar til anbefaling 3*

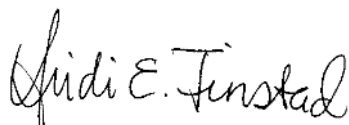
Treindustrien og Treforedlingsindustrien mener det er fornuftig med en felles digital inngangsport til virkemiddelapparatet. Ved å gjøre det enkelt og brukervennlig blir det enklere for flere å ta i bruk virkemidler til utvikling.

Oppsummering:

- Næringsrettet FoU bør bære målrettet og støtte opp om samfunns mål og strategier. En dreining mot færre og åpne programmer/virkemidler må i tilfelle ivareta dette. Mindre bedrifter og bransjer må ivaretas, og det må være mulig med tematiske ordninger og strategisk målretting.
- Programmene og virkemidlene må være tilpasset norsk bedriftsstruktur med mange små og mellomstore bedrifter. Det må være mulig å få finansiert også mindre prosjekter, og at prosjektene er tett på industrien.
- Næringsrettet FoU som bygger på eksisterende industri og investeringer bør få større fokus når man ser på virkemiddelapparatet for fremtiden.
- Basisfinansiering til forskning for bransjeinstitutter og institutter med spisskompetanse er viktig da disse er viktige FoU-partnere for industrien, og særlig små og mellomstore bedrifter som ikke selv har egne FoU-avdelinger.
- Innovative offentlige anskaffelser er et godt og viktig virkemiddel. Eierskapet i Leverandørutviklingsprogrammet bør bestå som i dag og ikke overføres til Innovasjon Norge.
- Samhandlingsvirkemidler er viktige. Klynger og FoU-sentrene bringer næringsliv, offentlig forvaltning og kunnskapsaktører sammen.
- Særlig innen områder som digitalisering og miljø/bærekraft er det behov for næringsrettede FoU-prosjekter på bransjenivå. Det er en utfordring at virkemiddelapparatet, spesielt Innovasjon Norge, er innrettet for enkeltbedrifter som søkere. Det bør i større grad være mulig for flere bedrifter eller en bransjeorganisasjon å være søker/prosjekteier.
- Bedriftsnettverksmidler brukes ofte for å bygge opp nye nettverk, koblet på konsulent tjenester. Her bør man i større grad dra nytte av nærings- og bransjeorganisasjoner som også utgjør nettverk.
- SkatteFUNN er en viktig ordning for næringsrettet FoU og bør videreføres.
- Det er behov for statlig risikokapital der andre ikke er villig til å ta risikoen. Nysnø og Investinor, eventuelt slått sammen, må utløse muligheter for industriutvikling.

Med hilsen

Treindustrien

Heidi Finstad
Adm. Direktør

Treforedlingsindustrien

Marit Holtermann Foss
Daglig leder